

Casa de Socors i Cuna de la Ciutat d'Inca

Mn. Pere Fiol i Tornila

Llicenciat en Història. perefiol@yahoo.es

doi: 10.3306/JELINCA.21.337

Paraules clau: casa bressol, residència, beneficència, hospital.

Resum. *Les transformacions econòmiques i socials que es visqueren arreu de Mallorca i a Inca en particular des de la segona meitat del segle XIX fins a principis del segle XX feren necessària la creació d'institucions noves que donassin resposta als nous reptes. La incorporació de la dona a treballs fora de l'àmbit domèstic va fer provocar que a ciutats industrials com Inca s'haguessin d'establir nous serveis com les cases bressol i els hospitals. Alguns ajuntaments, com el d'Inca, i algunes institucions religioses varen decidir dur endavant aquestes cases bressol.*

Keywords: day-care, nursing home, charity, hospital..

Abstract. *The economic and social transformations that took place throughout Mallorca and Inca in particular from the second half of the 19th century to the beginning of the 20th century made it necessary to create new institutions that responded to the new challenges. The incorporation of women into work outside the domestic sphere led to the establishment of new services in industrial cities such as the Inca, such as nursing homes and hospitals. Some town councils, such as Inca and some religious institutions, decided to build these nursing homes.*

1. INTRODUCCIÓ: INCA ENTRA EN LA MODERNITAT

Realment la nostra ciutat té un terme municipal petit i la producció agrícola, malgrat que el terreny sigui bo entre la muntanya i el pla, els 58 km² que té, no basten per alimentar una abundosa població, a posta les indústries tèxtil i sabatera anaren trobant aviat una mà d'obra que canviava la terra pel treball a les fàbriques, i més per la incorporació primerenca de la dona als llocs de treball que sorgien als tallers, fins arribar (1996) a tenir una densitat de població de 364 habitants per km², quan la de Mallorca era de 169 habitants per km².¹

¹ Benítez Mairata, Josep. "La població inquera als darrers cent anys." A: *Inca, un segle ciutat 1900-2000*, pàg. 191.

Hem de dir de totes maneres que aquesta densitat poblacional no fou aconseguida pel simple creixement vegetatiu dels inquers, hi ha hagut una gran aportació de gent, nascuda a altres pobles de Mallorca, parlant del començament del s. XX, que s'establiren en el nostre municipi; per això, si l'any 1900 sols era el 5,2 % dels qui vivien a Inca els qui no hi havien nascut, l'any 1930 ja era el 18 %.

La creació de les fàbriques tèxtils i de les fàbriques de sabates havien atret gran quantitat de gent, que s'estimà més quedar a Mallorca que travessar l'Atlàntic i anar a treballar a terres americanes, malgrat les ofertes de terres per conrear que es deia que trobarien allà. Per aquesta raó, si l'any 1900 hi havia 7.500 habitants a Inca, el 1920 ja eren 9.439; el 1930, 10.392; el 1940, 12.176. Cal dir que després de la guerra dels Tres Anys (1936-1939) l'augment migratori ja no va ser tant de mallorquins, sinó de gent peninsular que arribava a Inca cercant un lloc a les nostres fàbriques, i els augments poblacionals ja agafaren unes altres dimensions.²

Aquest increment de la població i la realitat d'una gent que sols podia viure del jornal que guanyava a les fàbriques va fer florir també tot un grapat d'associacions, tant civils com religioses, i també tot un seguit de conflictes socials que crivellaren la convivència harmoniosa de tota la societat; conflictes que s'agreuaren sobre manera davant la manca de queviures.³

En aquell moment el cap de la parròquia, el rector Mn. Bernadí Font i Ferriol⁴ (1847-1914), havia mort, dia 20 de febrer de 1914, i Mn. Miquel Llinàs i Mateu (1876-1947) com a vicari ecònom dia 01.03.1914 havia agafat la direcció de la parròquia.⁵

² Benítez Mairata, Josep. "La població inquera als darrers cent anys." A: *Inca, un segle ciutat 1900-2000*, pàg. 191.

³ No va ser mal de fer que, sobretot la farina, mancàs a les botigues de Palma i d'Inca. Sense permís s'havia embarcat cercant millors preus. La tensió social a Inca fou intensa des del mateix mes de febrer de 1919. Dia 20 començà un fort moviment de protesta contra el batle i també contra el cap liberal de la vila, Domènec Alzina, i el dia 24 fou necessària la sortida de l'Exèrcit al carrer. Hi hagué també una gran activitat propagandista per part dels dirigents obrers amb mítings celebrats per Joan Perona i Antoni Sánchez, i per Antoni Bestard, Joan Marroig i els socialistes Antoni Negre i Vicenç Torres. Vegeu *La Almudaina*, dies 22, 27 i 28 de febrer, i 8, 11, 15, 21, 22, 23 de març de 1919. Pere Gabriel: *El moviment obrer a Mallorca*. Curial-Lavinia. Barcelona, 1973, pàg. 124, nota 1.

⁴ Mn. Bernadí Font i Ferriol va néixer a Sant Joan el 1847 i va morir a Inca dia 20.02.1914. Anant completant els estudis eclesiàstics, dia 20. 12.1869 havia fet son títol de Patrimoni per poder rebre els ordes majors. Fou ordenat prevere a Ciutadella, dia 21.12.1872. Començà l'exercici ministerial a la vila nadiua com a capellà adscrit a la parròquia i com a rector de l'oratori de Consolació, antiga seu parroquial de la vila, fins que dia 09.10.1873 fou nomenat vicari de la parròquia. Foren anys en què col·laborà amb Mn. Alcover en l'obra del *Diccionari*. Participà a les oposicions a rectoria que convocà el bisbe Cervera l'any 1886; no li'n pertocà cap i seguí com a vicari a la parròquia nadiua. La mort inesperada (10.08.1887) del novell rector d'Inca, Mn. Antoni Real i Jaume (1834-1887), va fer que Mn. Bernadí rebés el nomenament dia 16.10.1887 per ocupar la vacant deixada per Mn. Real. A Inca, li pertocà tenir cura del nou temple i edificar la rectoria. L'any 1913 li hagueren d'assignar un regent degut a les mancances que li arribaven en la seva salut.

⁵ Mn. Miquel Llinàs i Matheu. Va néixer a Inca dia 18.09.1876, en el carrer de la Mostra. Son pare, Pere Antoni, era teixidor, i sa mare, Bàrbara, sens dubte era la mestressa de la casa i també feia feina amb el marit en el teler. Realitzats els primers estudis a Inca, anà al Seminari per cursar els estudis eclesiàstics, i a mesura que els anà completant dia 30.05.1901 va fer son títol de Patrimoni, per poder rebre els ordes majors. Fou ordenat prevere dia 20.09.1902, i restà com a prevere adscrit a la parròquia nadiua fins que dia 12 de novembre fou nomenat vicari *in capite* de Moscardi. Regentà aquella vicaria fins a l'any 1905, en què retornà a Inca. Tenia el

Havia estat ordenat prevere dia 20.09.1902, després d'una curta estada com a vicari *in capite* a Moscardi, i dia 01.10.1908 havia estat nomenat vicari d'Inca, i bé coneixia els seus conciutadans.

Aquella nova societat que sorgia deixant el món rural i passant a les fàbriques originava tot un grapat de noves necessitats que abans eren insospitades. D'una banda, hi havia el temps lliure, per al qual calia oferir diversions. Hi havia la constatació d'una manca de cultura impressionant. Bé dominaven la manera de conrear la terra, de millorar la producció dels arbres, d'engreixar els porcs per fer unes bones matances, d'aixecar una paret de pedra seca..., però difícilment sabien llegir i escriure. Aquesta cultura que s'imposava era estranya a la gent del camp que arribava a Inca. Aquí ràpidament hi hagué diferents ofertes. Simplificant-ho podríem dir que unes venien per part de l'Església oferint escola als infants: Germanes de la Caritat, Religioses Franciscanes, Germans de La Salle, PP. Franciscans del TOR, i escoles nocturnes per a la gent que de dia anava a les fàbriques, impartides pels capellans de la parròquia i pels mateixos religiosos. D'altra banda, hi havia l'oferta de diferents associacions obreres provinents de l'esquerra, que més aviat proveïen escoles nocturnes per als adults que anaven a les fàbriques durant el dia. Cal dir que, arreu de Mallorca, l'Església, mitjançant les conegudes escoles nocturnes de Sant Josep,⁶ va realitzar una feina ben significativa.

Pens que és ben conegut el fet que a les nombroses "Constitucions" que es donaren els espanyols durant el s. XIX (1808, 1812, 1837, 1845, 1856, 1869, 1873 i 1876) els punts més conflictius sempre eren la llibertat de culte i la d'ensenyament; a posta aquesta guerra tan crua, ja que es mirava més l'escola com a camp d'adoctrinament que com a oportunitat per ennoblir la persona i donar-li mitjans per poder pensar i raonar per ella mateixa.⁷

A Inca les nines, una immensa majoria, podien anar a "costura" a ca les monges, atès que les Germanes de la Caritat ja s'havien establert a Inca l'any 1868 a

títol de mestre d'escola, i fou un bon col·laborador de Mn. Alcover per a l'obra del *Diccionari*. Dia 01.10.1908 rebé l'ofici de vicari de la parròquia d'Inca i, quan el rector Font necessità un regent, Mn. Llinàs rebé aquest encàrrec, que regentà fins que, mort el rector, fou nomenat vicari ecònom, entregant la parròquia al nou rector, Mn. Francesc Rayó, l'any 1920. Mostrà gran zel per la Casa del Senyor i fou ben treballador en la pastoral juvenil. L'any 1920 fou nomenat consiliari del Cercle d'Obrers Catòlics. L'any 1923 comprà un terreny perquè els joves poguessin jugar a futbol, que era un esport que aleshores estava molt de moda. Dia 15.07.1923 era beneït solemnement pel canonge inquer Dr. Joan Quetgles i Prats. L'Harpa d'Inca oferí un concert i la banda de música, dirigida per Magí Vives, alegrà la vetllada, que acabà amb un sensacional partit de futbol. El camp costà 17.588 ptes. Mn. Llinàs en recollí 8.550 que li donaren les famílies d'Inca, el Sr. Bisbe en posà 500, i el deute que quedava de 8.500 ptes. les posà Mn. Llinàs i la seva germana. Aquest camp en diferents etapes fou comprat dels Germans de La Salle, i és l'actual edificació i patí del col·legi inquer. L'any 1942, veient que la salut li començava a mancabar, renuncià al càrrec de vicari, i dia 04.08.1947 morí a Inca.

6 *Reglamento de la Asociación de San José*. Palma. Imprenta Villalonga, 1879. Havien començat a funcionar a Palma en el mes d'agost de 1878, i el Sr. Bisbe, el Dr. Mateu Jaume i Garau (1811-1886), donà aquest Reglament per al bon funcionament d'una realitat alimentada econòmicament per les parròquies i dirigida pel clergat.

7 Aquest tema ha estat profusament estudiat: Diversos autors. *L'educació a Mallorca. Aproximació històrica*. Ed. Moll, 1977; Colom, A. J. "Notes sobre els inicis de la pedagogia obrerista a Mallorca." *Educació i Cultura*, núm. 3: "Els col·legis privats de segona ensenyança a Mallorca. Els orígens." *Educació i Cultura*, núm. 4; Fullana Puigserver, Pere. *El catolicisme social a Mallorca (1877-1902)*.

l'antic convent de Sant Francesc i les Franciscanes Filles de la Misericòrdia s'havien establert a la placeta de l'Àngel el 1879. Els nins havien tengut altres camins, però la presència dels Germans de La Salle i dels PP. Franciscans del TOR el 1909 i 1910 obriren noves perspectives i possibilitats als fills dels obrers, i als adults que volguessin aprendre a llegir i escriure a les escoles nocturnes que els frares oferien. Abans de la seva aparició els capellans ja havien donat aquesta possibilitat tant als locals parroquials com als antics convents de Sant Domingo i Sant Francesc, sense vida monacal des de 1835. El curs 1888/89 començà a funcionar, vora l'actual plaça de toros, el Col·legi Sant Tomàs d'Aquino, que no té res a veure amb l'acadèmia que ara porta aquest nom.⁸

2. LES CASES BRESSOL

La incorporació de la dona al treball a les fàbriques comportà un greu problema, ja que tant a les feines camperoles que feien abans com en les tasques de la incipient indústria tèxtil als telers que tenien a casa no hi havia cap problema a l'hora d'alletar els nadons. Deixar la casa i a toc de sirena incorporar-se a la fàbrica suposava un trauma per a aquelles mares joves, i a mesura que creixia el nombre de mares més augmentava el problema. De legislació laboral, en aquells moments, no n'hi havia. El decret de dia 06.12.1836 havia suprimit les organitzacions gremials i garantit la completa llibertat d'empresa i de treball. Les múltiples associacions obreres que s'havien anat creant en el s. XIX, unes de caire cristià benèfic, altres de molt reivindicatives, i altres que es podrien etiquetar de neutres, no obrien gaires portes per a aquest problema ben real i, d'altra banda, de llarga durada, com forçat havia de ser el temps d'alletar un minyó.

Certes literatures, certes fotografies... ens mostren nadons per dins les fàbriques. Coneixem també l'aire paternal que hi havia als nostres tallers de sabaters... "Fa feina a ca-meva", deia l'amo del taller, però aquella situació no es podia eternitzar a Inca, com ja s'havien cercat solucions en altres llocs. El problema sempre era el mateix: l'Església demanava solucions caritatives i paternals, però les agrupacions obreres i liberals anaven contra aquestes solucions perquè endarrerien la "solució justa". En aquells moments les lleis que el Govern donava anaven més encarrilades que els obrers reunissin conjuntament llurs estalvis per a quan sobrevingués una desgràcia, com es feia en temps dels gremis, però el naixement d'un infant mai podia ser vist amb aquests ulls, sinó tot al contrari, malgrat les complicacions que comportava.

Les diferents associacions caritatives que hi havia, i les que naixien en aquells moments, gràcies a les noves congregacions mallorquines de religioses, sobretot Franciscanes, Germanes de la Caritat i Agustines, que a poc a poc es feien presents a pobles i lloquets de tot Mallorca, podien ser una solució. Però, va ser en el si de les Obreres de Sant Josep, i durant els anys en què *dona*

⁸ Fullana Puigserver, P. Obra citada, pàg. 141.

Margalida Caimari i Vila⁹ en fou la presidenta, quan fruità aquesta idea, ja que la mateixa Margalida havia fundat una escola, que havia dotat de preuada biblioteca, per a les filles del poble.

L'any 1903 el bisbe Pere Joan Campins i Barceló (1859-1915) reunia les Obreres de Sant Josep, i tramaren com posar en marxa una Casa Bressol del Minyonet Jesús.¹⁰ L'abrandada presidenta Sra. Margalida Caimari de Bauló hi treballà de valent, i dia 19.01.1904 ja s'inaugurava el primer bres en el carrer de la Gerreria, en una casa que el Sr. Enric d'Espanya havia deixat, i que les Germanes de la Caritat dirigiren amb dedicació i esment. Les paraules següents de la *Crònica Diocesana* ens assabenten d'aquesta realitat i de com es feren les coses en aquell moment:

“El Rdmo. Sr. Obispo, asistido de los M. Ilustres Sres. Canónigos D. Mateo Rotger y D. Juan Ramón, bendice, a las once de la mañana, el caritativo establecimiento llamado Casa Cuna, abierto en la calle de la Alfarería, número 4, de esta ciudad. Verificada la bendición, su Sría. Rdma. ha entonado el Tedeum, que ha sido cantado por un coro de niñas. Han asistido al acto el Sr. Gobernador Civil, el Sr. Alcalde, el Diputado Provincial Sr. Barceló, el Delegado de Hacienda, varios Sres. Capitulares, los Rdos. Párrocos de la Capital y muchas distinguidas personas. Cantado el Tedeum, Su Sría. Ilma., las Autoridades y los demás concurrentes han visitado la Sala de Cunas, las Escuelas de Párvulos y demás dependencias. La Casa-Cuna bendecida hoy encargada al cuidado de las Hijas de la Caridad es la primera abierta en Mallorca, debiéndose su fundación á la iniciativa de la virtuosa Señora Doña Margarita Caimari. El Noble Sr. D. Enrique de España ha cedido por un año el local en que ha sido instalada la Casa-Cuna, el Sr. Obispo ha regalado veinte y cuatro Cunas, el aderezo de las mismas es donativo de varios bienhechores, muchas sociedades han contribuido con respetables cantidades, y numerosas personas con su óbolo han concurrido y concurren por suscripción mensual al sostenimiento de una institución tan hermosa y caritativa”.¹¹

L'any 1918, dia 16 de maig, es traslladà al carrer de Savellà perquè les cases eren més salubres.¹²

9 Caimari i Vila, Margalida. Manzanillo de Cuba 1840, Palma 1921, filla de pare mallorquí i de mare cubana. La GEM II, 356 diu que va néixer a Bolívia. Era ben petita quan la família retornà a Mallorca, fou educada al Col·legi de la Puresa de Palma i es casà a Palma, amb el comerciant Miquel Bauló. Era una assídua participant a les vetllades poètiques que organitzava don Josep Lluís Pons i Gallarza i una assídua participant a l'Ateneu Balear on llegia les seves composicions poètiques. Quan l'any 1873 Jeroni Rosselló publicà *Flors de Mallorca*, hi va posar la seva poesia “Amor de madre” i cada any mai faltava la seva aportació a l'almanac *El Isleño*, com al Calendari català i a Lo Gay Saber de marcat to romàntic i sentimental. Això no restava res a la seva consciència social que bé va mostrar en l'Associació d'Obreres de Sant Josep.

10 Les cases bressol nasqueren a França la primera meitat del s. XIX, fou el filantrop francès Fermí Marbeau (1798-1875) qui les ideà i posà en pràctica, sempre dirigides per religioses, cercant de fer minvar la misèria de les famílies obreres i també, d'aquesta manera, augmentar la població. D'allà s'anaren estenent, i podríem dir que quan la comtessa d'Aiamans, *don*a Leocàdia Tugores i Safortesa, l'any 1883, obrí El Temple, fou la primera casa bressol de Mallorca, però no tengué continuïtat.

11 BOBM 1904, 78-79.

12 Llabrés i Martorell, Pere-Joan. *Dos-cents anys de Caritat. Història de les Germanes de la Caritat de Sant Vicenç de Pau*, II. Mallorca, 2007, pàg. 112.

Realment havia estat un bon encert la creació de la Casa Bressol en un indret on les Obreres bé la podien aprofitar. Fetes les primeres passes i veient que realment aquella Casa Bressol donava resposta a una necessitat real, es va anant perfilant la cosa, i dia 05.04.1904 es va poder crear el Patronazgo del Asilo "Cuna del Niño Jesús", presidit honoríficament per la princesa d'Astúries i pràcticament pel Sr. Bisbe, i guiat per la vicepresidenta Sra. Margalida Caimari, vídua de Bauló.¹³

Aviat es va pensar d'obrir-ne un altre a la barriada de Santa Catalina, i així es va fer dia 17.06.1906. Aquest segon bressol seria dirigit per les Religioses Franciscanes que ja estaven instal·lades en aquella barriada des de 1885. La notícia, a la Crònica Diocesana, és molt més simple: "Es bendecido por el Ilmo. Prelado el nuevo y amplio local de la Cuna del Niño Jesús, en el Arraval de Santa Catalina".¹⁴ Es veu que en aquella zona de Palma hi havia també molts d'obriers.

Molt bona acollida també tengué aquest segon bressol, per això es pensà bastir-ne un altre a la parròquia de Santa Creu, en el carrer de la Pau, dirigit també per les Germanes de la Caritat: "Día 06.12.1914 Se inaugura en Palma la tercera Casa Cuna de la Ciudad. Su Ilma. bendice el nuevo Oratorio y Local sitios en la calle de la Paz y adquiridos por la benéfica Asociación de las Casas Cunas. Asistieron al acto las señoras que forman la Junta y otras muchas personas distinguidas".¹⁵

3. LA CASA BRESSOL DE SÓLLER

Fins ara sols hem vist la creació de cases bressol a Palma i totes elles sortides de l'esperit de beneficència que niava en el cor dels bons cristians, i que l'Església mirava de fomentar entre els fidels. Hem vist que la primera, oberta al carrer de la Gerreria amb la col·laboració del Sr. Enric d'Espanya per un any, a mesura que l'experiència caminava, es va veure que, malgrat la bona voluntat i la bona ubicació del lloc, no tenia les condicions físiques per atendre els minyons adientment, per això fou traslladada al carrer de Can Savellà núm. 14, l'any 1918.¹⁶

A la Part Forana sens dubte hi havia els mateixos problemes, sobretot als pobles on la indústria començava a florir, però, per ara, no han sortit estudis que parlin de cases bressol, sí d'hospicis i hospitals, i juntes de beneficència. Sí sabem que les congregacions religioses atenien infants a llurs col·legis i costures, però nadons, no ho coneixem, malgrat que florissin agrupacions obreres ben feineres i belligerants en vistes a defensar els drets dels obrers.

¹³ BOBM 1904, 139.

¹⁴ BOBM 1906, 104.

¹⁵ BOBM 1914, 306.

¹⁶ Semblantment havia passat amb les escoles de Sant Josep, obertes amb bona voluntat, però respecte a les quals, a mesura que augmentaven els alumnes, es veia que havien de cercar locals més espaiosos i amb millors condicions higièniques. Així sabem que n'hi va haver a l'Hort del Carme, al carrer de l'Estrella, al carrer dels Apuntadors, dels Oms, del Sindicat, del General Barceló, del Call.

La vall de Sóller, en el s. XIX, experimentà grans transformacions afavorides pel comerç, que, gràcies a l'habilitació del port que es feu el 1811, pogué exportar, en aquell moment, oli i taronges, cosa que encara més afavorí el seu creixement econòmic. La indústria tèxtil augmentà molt el nivell econòmic de la població. Al començament la llana i el lli donaven feina a la gent que compartia el seu temps entre la terra i el teler. L'any 1818 hi havia 47 teixidors, però l'any 1830 s'incorporà el cotó al treball casolà i els telers començaren a créixer. Eren 120 el mateix 1830, i el 1845 ja n'hi havia 198. La guerra de Secessió americana comportà una crisi a la naixent indústria tèxtil, però això va fer que s'anassin mecanitzant els telers i tira-tira ho anaren fent, i en el decenni de 1890, aprofitant l'energia produïda pel carbó, tot estava mecanitzat. Aquesta producció industrial i l'avinentesa d'un port que, amb facilitat, posava el producte local tant a terres europees com a terres americanes va fer econòmicament poderosa la societat sollerica.

Aquesta situació econòmica polent, quan les congregacions religioses que, sortides després de l'exclaustració, s'anaren fundant per assistir els pobres i ensenyar als infants¹⁷ a Sóller va provocar la discussió sobre demanar una congregació per atendre i formar la classe popular (Religioses Franciscanes o Germanes de la Caritat) o cercar unes formadores per a l'elit burgesa que anava florint. Aquesta segona opció fou la preferida per la gent que governava a l'Ajuntament durant els anys del rectorat de Mn. Pere Josep Llompart i Campins¹⁸ (1853-1854). Vençudes les dificultats i arreglat l'antic convent de PP. Franciscans per agombolar religioses i alumnes, l'any 1857 arribaven cinc Religioses Escolàpies, perquè aquella societat estava convençuda que, per tenir bones mares, calia tenir bones mestres.

Ja es veia venir, però aviat es va tocar amb les mans. Les Religioses Escolàpies, que vivien en semiclausura, no eren les religioses que el poble necessitava, per això se seguí demanant, sobretot mitjançant la Junta de Beneficència creada el 1818, que caldrien unes religioses que es fessin presents tant a l'Hospici com a la Casa de Caritat, que servissin els necessitats a llurs domicilis i tenguessin cura de l'educació de les masses populars. Per aquest assumpte el mateix

17 La segona meitat del s. XIX bé s'anaren establint, sobretot, les Religioses Franciscanes, de la Caritat i Agustines: 1798 Felanitx GC. 1849 Pollença GC. 1850 Binissalem GC. 1851 Sencelles GC. 1853 Manacor GC. 1856 Pina RF. 1857 Costitx, Muro, Calonge, Santa Eugènia, Maria de la Salut RF. 1859 Santanyí RF. Lluçmajor GC. 1860 Campos, ses Salines i s'Alqueria Blanca RF. Santa Maria del Camí i Porreres GC. 1861 Lloseta RF. 1862 Palma (Moral) RF. Sóller GC. 1863 Llubí RF. 1864 Selva RF. Sineu GC. 1865 Inca GC. 1866 Deià i Lloret RF. Sant Llonç GC. 1868 Montuïri GC. 1869 Bunyola RF. Artà GC. 1870 Sant Joan GC. 1872 sa Pobla RF. 1873 Ariany RF. 1875 Caimari RF.

18 Mn. Pere Josep Llompart i Campins (Inca, 03.09.1807 – Palma, 20.02.1893). Realitzats els estudis al poble, anà al Seminari perquè volia ser capellà. L'any 1824 aconseguí el càrrec de fàmul, i així no havia de pagar la quota del Seminari. Dia 17.02.1829 va fer son títol de Patrimoni per poder rebre ordes majors, i dia 02.10.1831 deia missa nova a Inca. L'any anterior havia estat nomenat professor de Filosofia del Seminari i el 1932, mentre ampliava estudis de Moral i Sagrada Escriptura, fou nomenat mestre de Patges, tot possibilitant que pogués viure al Palau. Rebé el càrrec de domer de la Seu i, quan es convocaren oposicions per a rectoria, hi participà i aconseguí la puntuació més alta que es donà; li pertocà la rectoria de Sóller, que regentà de 1853 a 1854. Anà de rector a Santa Eulàlia i el 1858 participà a les oposicions de canonge magistral, plaça que havia quedat buida per la promoció de Mn. Mateu Jaume i Garau per bisbe de Menorca, essent nomenat també rector del Seminari, càrrec que regentà fins a la mort.

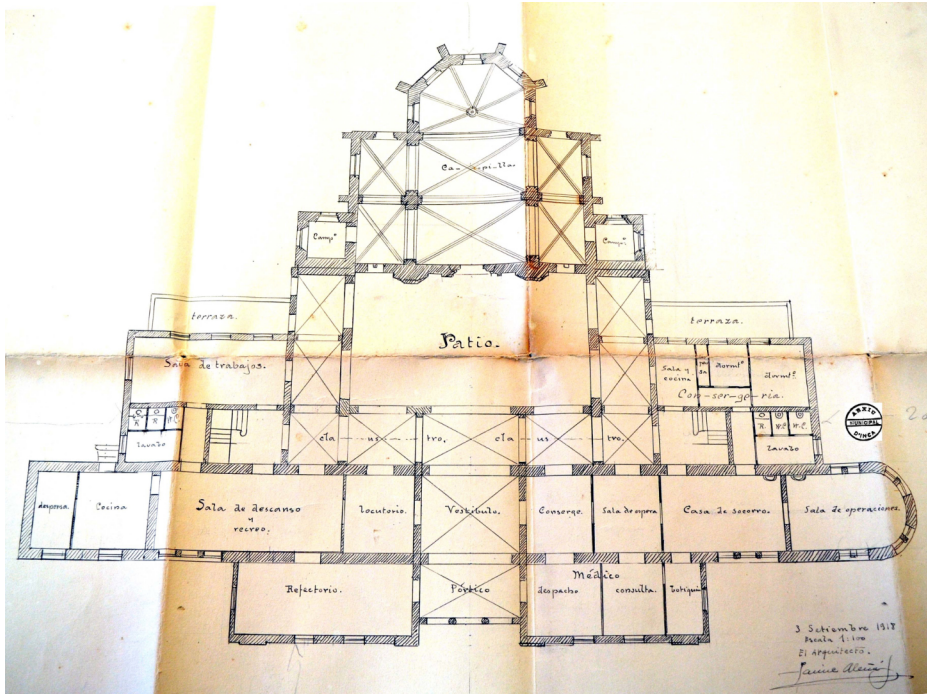

Figura 1. Edifici neogòtic projectat per l'arquitecte Jaume Alenyar el 1918

Figura 2. Edifici neogòtic projectat per l'arquitecte Jaume Alenyar el 1918

rector Llompart, aleshores canonge magistral de la Seu i rector del Seminari Conciliar, posà en contacte el dinàmic secretari de l'Ajuntament, el Sr. Jordi Frontera (1822-1859), amb el canonge Sebastià Serra i Cerdà (1787-1863), qui havia estat rector de Sóller de 1818 a 1827 i rector de Felanitx de 1827 a 1852, i que era un eficient protector de les Germanes de la Caritat, perquè l'encaminàs per a la

novella fundació; i així va ser. Dia 23.08.1862 s'establí a l'Hospital la primera comunitat de Germanes de la Caritat amb un programa ben espinzellat:¹⁹

1. Subministrarien pa i sopa als pobres sans de l'Hospital.
2. Tendrien cura dels malalts pobres que estiguessin assistits a l'Hospital.
3. Si algun malalt ho precisava, les religioses romandrien a l'Hospital.
4. Donarien assistència domiciliària als malalts de Sóller, preferint els necessitats i benefactors.
5. Es faria una subscripció popular per atendre les necessitats de les monges.
6. Ensenyarien el catecisme a les joves que ja combregaven.

Les dites tasques, assignades per la Junta de Beneficència, anaren agafant els camins que havien de prendre i anant pels modes i maneres que calien perquè la gent pogués ser ben atesa en les seves necessitats, i a mesura que aquestes creixien es va arribar a veure que calia instituir una casa bressol com les que ja s'havien fet a Palma, i que les mateixes Germanes de la Caritat tan encertadament dirigien.

Dia 26.04.1921 el Consell General de la Congregació acordà fundar la Casa Bressol a l'habitatge que cedia la Sra. Antònia Casanovas i Borràs a la plaça d'Amèrica, part de l'antic Hotel Marina, conegut popularment com Can Cetre. S'hi destinaren tres germanes. La inauguració es feu solemnement dia 5 de juny. Posteriorment les religioses compraren els casals de les cases de possessió des Celler i s'anaren edificant els que es coneixen com "Jardines de la Milagrosa", que subsistiren, vivint els canvis de successives legislacions, fins a l'any 1973.

4. EL CAS D'INCA

A Inca la situació escolar feia son camí gràcies a la presència de les Religioses Franciscanes (1879) i a les Germanes de la Caritat (1868-1893) que atendien les nines. Els nins tenien els Germans de La Salle (1908) i els PP. Franciscans del TOR (1909), que donaven resposta a la necessitat. El fet que la primera escola graduada d'Inca no s'inauguràs fins a l'any 1962 ens diu que el problema no s'havia resolt o no es volia resoldre, ja que les dues escoles unitàries que hi havia per a nins i les dues unitàries que hi havia per a nines no solucionaven el problema de l'ensenyament a Inca. Seguint les actes de l'Ajuntament comprovam diferents temptatives i projectes que hi hagué: premiar els millors alumnes de cada escola pública, fundar beques perquè els fills i les filles del poble estudiassin magisteri, pagar la renda de les cases llogades on es feia escola, millorar les infraestructures d'aquestes cases...

Paral·lel a la discussió d'aquesta problemàtica, de tant en tant surt el problema sanitari amb el desig d'establir un hospital o una casa de socors per atendre

¹⁹ Llabrés i Martorell, Pere-Joan. *Dos-cents anys de caritat. Història de les Germanes de la Caritat de Sant Vicenç de Paül*, I. Mallorca, 2007, pàg. 235.

ferits i malalts. Així l'acta de 14.01.1816 ens diu que s'ha rebut un donatiu de 200 pessetes del president de la Diputació Provincial, "para el Hospital de esta ciudad", però és una bona sorpresa quan dia 11.10.1917 el batle Bernat Alzina i Alzina comunica que el Sr. Domingo Alzina i Jaume ofereix a l'Ajuntament 50.000 pessetes, per edificar un hospital. Ara caldria crear una comissió per cercar el solar on es pogués edificar. La Comissió mostrà diligència i aviat en trobà un, vora la font en terres de Gabriel Pieres i Llinàs.

Plantejar l'hospital que oferia el Sr. Alzina i Jaume va fer aixecar altres problemes, ja que hi havia regidors que pensaven que el que Inca necessitava no era un hospital, ja que malalts i ferits tenien bones i ràpides comunicacions que els durien a Palma, als hospitals que hi havia, i un hospital comportaria, una vegada construït, posar-hi personal sanitari i dotar-lo de materials que serien costosos a la hisenda local; el que Inca necessitava era aixecar una escola per als infants, i així ho defensà amb ardor Pere A. Ferrer. De totes maneres, entre aquest estira i arronsa, s'encarregaren uns plànols a l'arquitecte Jaume Alenyar,²⁰ que es poden veure en el material adjunt, firmats dia 03.09.1918: *Proyecto de Casa de maternidad, Retiro de ancianos y Casa de salud.*

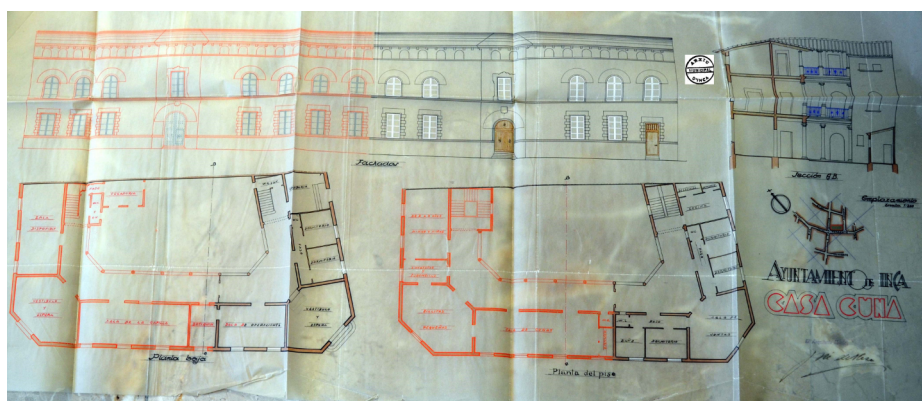

Figura 3. Plànols de l'arquitecte Josep d'Olesa de l'edifici actual. 1927

De totes maneres el projecte mai es va dur a terme, les noves propostes de tipus social mai mancaren, i cal dir que hi hagué donacions, com la de l'inquer Antoni Ferrer i Estrany, establert a Xile, qui oferí 10.000 ptes., en principi per fer una escola. L'any 1918 es parlava de destinar la donació Alzina a construir un conjunt de cases barates per als obrers. Serien dotze, i l'Ajuntament les podria adjudicar a dotze famílies pobres. Es veien les necessitats que hi havia. Hi havia ganes de fer coses, però era mal de fer posar-se d'acord per concretar-ho. Dia 27.10.1926 el Sr. Marià Morell i Verd oferí un solar de 1.600 m² per fer una escola per a nines, com a donació de sa mare, la Sra. Catalina Verd i Mayol. El solar era vora el camí de Biniamar, just passat el camp de futbol del

²⁰ L'arquitecte Jaume Alenyar i Ginard (Palma, 1869-1945) estudià a Madrid i, si bé començà anant pels camins del modernisme, veim que a l'edifici projectat per a Inca va pel camí del neogòtic, i ens mostrarà altres tendències tant en el Teatre Líric, projecte de 1900, com a l'Institut Ramon Llull de 1916.

Figura 4. Plànols de l'arquitecte Josep d'Olesa de l'edifici actual. 1927

Constància,²¹ però es posaven les condicions que s'havia de començar el 1927 i hauria d'estar acabat el 1930, segurament el senyor de Can Ripoll pensava que d'aquesta manera es rompia la inèrcia del parlar i no fer que hi havia a l'Ajuntament.

Degut a diferents problemes dia 23.09.1926 dimití el batle Miquel Pujades i Ferrer, i es feu elecció del nou cap del consistori; per 13 vots i una papereta en blanc fou elegit batle Miquel Mir i Jaume.²² El nou equip no oblidà la necessitat de l'escola, i a la sessió de dia 04.04.1927 es determinà insistir davant el Ministeri d'Instrucció Pública perquè activàs la construcció del col·legi en el solar que l'Ajuntament havia presentat; però, també en aquesta sessió:

“Se dió cuenta de un reglamento para el funcionamiento de las casas de Beneficiencia de esta Ciudad bajo el patronato del Ayuntamiento, el cual fue aprobado por unanimidad acordando elevarlo al Excmo. Sr. Gobernador Civil para su aprobación definitiva.

Se autorizó á una comisión compuesta por Don Miguel Pujadas Martorell, Don Miguel Pujadas Ferrer, Don Juan Ramis, Don Jorge Bisellach para que formule las correspondientes bases para abrir un

21 El camp del Constància, en aquell moment, era a la part sud-est de la plaça del Blanquer, on hi ha ara la ferreteria Bonet. Després passà al Cós, vora la farinera de la Puríssima, i posteriorment on ara el tenim, a l'exemple de la carretera de Palma. L'escola, si s'hagués feta, estaria a l'actual plaça del Blanquer.

22 Miquel Mir i Jaume fou batle d'Inca de 1927 a 1930 i de 1945 a 1947.

concurso para la adquisición de una casa para poder en ella instalar la de Socorro y las Casas Cunas”.²³

A la sessió de dia 14 de maig foren aprovades les condicions per poder treure a concurs la compra de la casa perquè fos destinada a Casa de Socors i Casa Cuna, i d'aquesta manera poder-ho publicar al *Butlletí Oficial de la Província*.²⁴ A la sessió de dia 27 del mateix mes de maig, es deia que en el BOE núm. 9431 ja havia sortit el concurs per comprar la casa que s'havia de destinat a Socors i Cuna.²⁵ Ja va ser en el mes de juny, dia 30, quan:

“se dió cuenta de la única proposición al concurso para la adquisición de una casa para destinarla á casa de Socorro y Cuna ofrecida por Don Bernardino Salas Coll de una finca sita en la calle de San Francisco por el precio de veinte y cinco mil pesetas pagadero en los plazos y forma que se señalan en las condiciones del concurso aprobándose dicha proposición y oferta autorizándose al Sr. Alcalde para firmar la correspondiente escritura de compra de la indicada finca”.²⁶

Els plànols s'encarregaren a l'arquitecte Josep d'Olesa, i aviat les obres foren executades. Agafaven tota la part que dona al carrer del Torrent i una part al carrer de Sant Francesc, com es pot veure en els plànols adjuntats. Sens dubte la proximitat del convent de les Germanes de la Caritat, que dia 21.05.1915 havien deixat l'antic convent dels Pares Franciscans OFM per passar a viure al nou edifici que havien bastit al Cellar de Can Gotleu, feu que aquesta congregació religiosa, seguint l'article 32 del Reglament, tengués cura tant de la casa com del personal assistit. Tot ajustat al següent Reglament:²⁷

"Reglamento de la Casa de Socorro y Cuna de la Ciudad de Inca.

1. Fines. Artículos 1-9
2. Régimen de las Casa de Socorro y Cuna. 10
3. De la Junta Directiva 11-16
4. Del Presidente. 17
5. Del Vice-Presidente. 18
6. Del Tesorero. 19
7. Del Vice-Tesorero. 20
8. Del Secretario. 21
9. Del Vice-Secretario. 22
10. De las sesiones de la Junta Directiva. 23-28
11. Del Director. 29-30
12. Del médico del Establecimiento. 31

²³ Arxiu Municipal d'Inca, Llibre 1430, foli 119.

²⁴ Arxiu Municipal d'Inca, Llibre 1430, foli 122.

²⁵ Curiosament aquesta sessió es troba al Llibre 1432, foli 138.

²⁶ *Ibidem* Llibre 1430, foli 125.

²⁷ Crec que encara és bo de trobar el *Reglamento de la Casa de Socorro y Cuna de la Ciudad de Inca*, fullet de 12 planes, de 12,5 x 18,5, imprès a la Impremta de Miquel Duran l'any 1927.

13. De la Congregación Religiosa. 32
14. Medios de allegar recursos. 33"

Fou aprovat per l'Ajuntament en la sessió de dia 04.04.1927, pel governador civil dia 09.07.1927 i pel Sr. Bisbe Gabriel Llompart i Jaume dia 12.07.1927.

Concretant podem dir que es formà una associació benèfica que administraria la Casa. Cada any rebria una subvenció de l'Ajuntament que es podria veure augmentada per les ajudes que rebés de la Junta Provincial de Beneficència i pels donatius que es poguessin recaptar d'entre els particulars.

S'hi havien d'atendre els fills dels obrers des de 2 mesos fins als 7 anys; s'establiren les quotes d'1.50 ptes. per un sol fill si li havien de donar llet i la de 2 ptes. pels altres germans. Cada família havia d'aportar l'aliment per a l'infant. S'establiren tres sales:

1. Per als infants de 2 mesos als 3 anys.
2. Per als nins de més de 3 anys.
3. Per a les nines de més de 3 anys.

Els altres infants havien de ser acompanyats, per una persona de la casa, a l'escola més propera.

La Creu Roja tendria aquí son local, ja que era la Casa de Socors.

Les festes dels sants patrons de 1927 foren unes gran diades per a Inca. A més dels tradicionals oficis litúrgics, presidits pel bisbe inquer, a la Sala Mn. Andreu Caimari i Noguera (1893-1978) llegí el "Discurso biográfico leído por encargo del Magnífico Ayuntamiento de Inca, en el propio Salón de Sesiones, en las fiestas Patronales de los santos Abdón y Senén de 1927".²⁸ Posteriorment s'inaugurà la Casa de Socors i Cuna, que des d'aquell moment seguí son camí.²⁹

Les Germanes de la Caritat, que eren veïnes, tenien cura de la casa, com era previst en el Reglament. L'any 1973 hi fou establerta una comunitat autòctona per atendre tots els serveis que es precisaven. Quan sorgiren les guarderies a la nostra ciutat, començà a minvar el servei que les religioses havien d'oferir, per aquesta raó l'any 1976 la Casa Cuna va desaparèixer. Havien anat apareixent altres necessitats, i la que començava a pesar era l'acollida a les persones majors. Fou el que pogué dur endavant el batle Miquel Mir durant la segona vegada que ocupà la Batlia (1945-1947). També a les festes patronals de 1945 quedà inaugurat l'Hospici d'Inca, que seria atès per les Germanes de la Caritat i regit per la Fundació Pública Residència Miquel Mir, entitat creada el 1982 i que sota els auspicis de l'Ajuntament va gestionar la Residència, fins que a la

²⁸ Fou publicat el 1928, imprès a La Esperanza. Palma.

²⁹ Resseguint les sessions de l'Ajuntament no hi ha notícies ni de la Casa Cuna ni de la Casa de Socors, sols a la sessió de dia 12.08.1927 trobam: "Se acordó que se cedan á la Casa Cuna unos bancos que existen en depósito municipal que hoy no tienen aplicación alguna", foli 146.

tardor del 2018 fou tancada. Els residents que hi havia foren allotjats pel Consell de Mallorca, ja que és l'ens que ha assumit la remodelació de l'edifici segons les noves exigències sanitàries, i així podrà entrar a la xarxa de residències que ha establert.

5. CONCLUSIONS

El pas del s. XIX al s. XX va suposar, per als nostres avantpassats, passar de vila a ciutat, de pagesos i menestrals a obrers d'una naixent indústria, fets que provocaren un seguit de transformacions humanes i socials, que exigien respostes abans insospitades.

Lluitant per vèncer el caciquisme reganant, la nova societat que naixia demanava noves respostes davant les noves necessitats generades, i una d'elles era la creació d'una Casa de Socors per poder donar els primers auxilis als ferits i accidentats.

Altra necessitat que es veia era donar resposta per poder atendre els infants, durant l'horari laboral de les dones, i la creació de la Casa Cuna encarrilà aquesta necessitat, donant confiança a aquest sector laboral en un moment decisiu per a la consolidació del teixit industrial de la nostra ciutat.

